

PROSTŘEDKY KLAMÁNÍ a jejich pojetí v zahraničních armádách

Klamná činnost je ve vyspělých armádách světa neoddělitelnou součástí přípravy a vedení boje a operace. Článek rozebírá pojetí prostředků klamání armád NATO. Uváděné pojmy mohou být zajímavé a poučné pro další rozvoj názorů na klamnou činnost v Armádě České republiky.

V armádách NATO se za **prostředky klamání** (deception means) považují prostředky, metody a způsoby, které mohou být použity ke sdělení (přenesení) informací protivníku. Naši velitelé chápou prostředky klamání spíše jako materiální prostředky, méně jako činnost. V armádách NATO se rozlišují tři kategorie klamných prostředků:

- fyzické prostředky,
- technické prostředky,
- administrativní prostředky.

Za **fyzické prostředky klamání** jsou pokládány aktivity a zdroje, které jsou využívány ke sdělení (přenesení) nebo naopak k odepření vybraných informací protivníku.

Příkladem fyzických prostředků klamání jsou takové vojenské činnosti jako provádění cvičení, vedení průzkumu, výcvikové činnosti a přesuny vojsk. Patří sem však také použití maket vojenské výzbroje a maket různých zařízení, různé způsoby vedení bojové činnosti (taktiky), týlové a jiné základny, týlové činnosti, zásoby a opravárenská činnost a dokonce vojenské testy a činnosti s nimi spojené. Fyzické prostředky klamání lze tedy obecně pokládat za klamné činnosti v pravém smyslu toho slova.

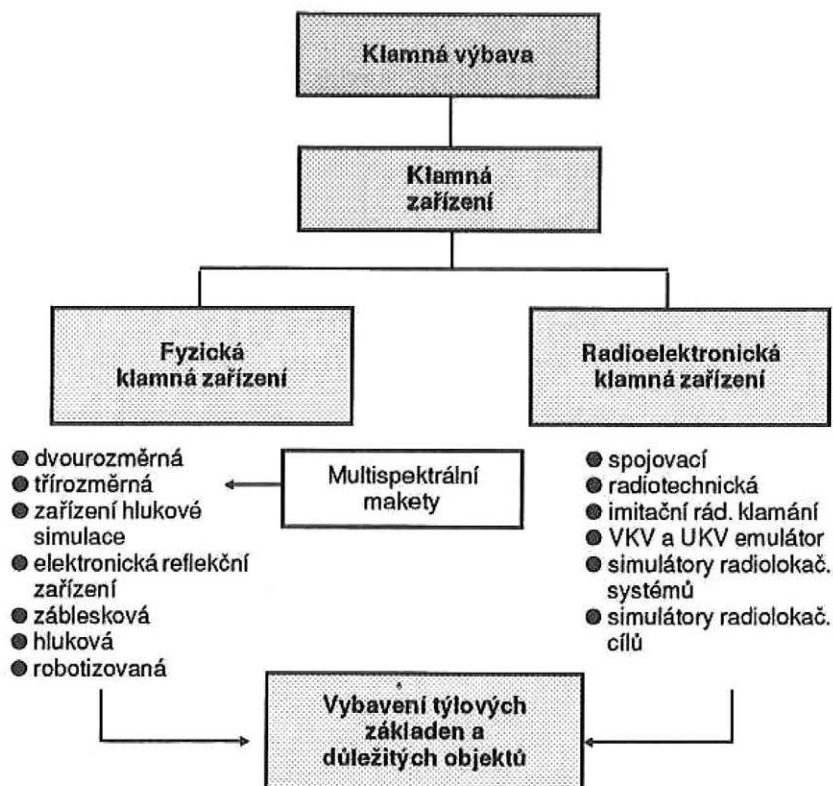
Za **technické prostředky klamání** (na rozdíl od fyzických) jsou v armádách NATO pokládány - vojenské prostředky, materiály a způsoby jejich působení využívané ke sdělení nebo naopak k odepření vybraných informací protivníku prostřednictvím záměrného vyzařování, opětovného vyzařování, změny, pohlcení nebo odrážení energie. Patří sem také šíření nebo potlačování chemických nebo biologických pachů či vyzařování nebo potlačování vyzařování radioaktivních částic. V tomto smyslu jsou tedy technické prostředky klamání **materiálními prostředky**, které tvoří klamnou výbavu.

K **administrativním prostředkům klamání** podle terminologie americké armády patří zdroje, metody a způsoby určené ke sdělení nebo potlačení ústního, obrazového, dokumentárního nebo jiného fyzického důkazu (svědectví) vůči protivníku.

Materiální prostředky klamání

Materiální prostředky klamání jsou v americké armádě a dalších armádách NATO představovány **klamnou výbavou a konkrétními klamnými prostředky**. Pojem výbava nebo konkrétní prostředek se vztahuje na každý prvek skupiny klamných zařízení (deception devices). Klamná výbava zahrnuje všechna klamná zařízení (kopie a simulátory) a makety. Rozdělení skupiny klamných zařízení je uvedeno na obr.

Rozdělení klamných zařízení

Obr.

◆ Makety

Při provádění klamné činnosti se v armádách NATO používají **klamné makety** (deception decoy). **Maketa** je, podle vymezení NATO, každá imitace osoby, objektu nebo jevu, která je zaměřena na klamání průzkumných prostředků a systémů protivníka nebo má zmylit vyhodnocovací činnost protivníka.

Základním smyslem maket je působit dvěma základními způsoby - buď jako cíl palby protivníka, nebo jako objekt průzkumu protivníka.

Pojem maketa zahrnuje jak kopie (repliky), tak simulátory. Prvořadým účelem makety je přitahovat (vábit) palbu protivníka. Tím zvyšovat odolnost skutečného prostředku nebo skutečných systémů.

Maketa může patřit buď do skupiny **fyzických klamných zařízení** (physical deception devices), nebo do skupiny **elektronických klamných zařízení** (electronic deception devices).

Makety patří v soudobém boji k rozšířeným a často používaným prostředkům klamání. Existují poměrně dokonalé makety bojové techniky a výzbroje, jejichž smyslem je poutat palbu protivníka. V tomto smyslu jde o **klamné cíle**.

Například američtí odborníci od konce sedmdesátých let vyvinuli řadu maket tanků, maket s tepelnými a infračervenými příznaky, se zábleskovými, hlukovými a prachovými či kouřovými příznaky určených pro klamání protitankových zbraní protivníka. Příkladem takovýchto maket je dvojrozměrný tank M-1 A1.

Kromě toho však existují i různé makety těch zařízení, která jsou důležitá pro vedení bojové činnosti, například mosty, radiolokační stanice, budovy, atd. Jejich smyslem je působit klamně na průzkum protivníka a vnášet tak do jeho systémů velení, řízení a spojení klamné informace, popřípadě vhodně ovlivňovat rozhodovací proces protivníka. V tomto smyslu se jedná o **klamné objekty průzkumu**.

Byly vyvinuty makety ženiných mostů s koutovými odražeči a staniolovými pásy, aby se dosáhlo příslušných radiolokačních příznaků, zařízení pro rádiové klamání a makety průzkumných a bitevních vrtulníků. Řada vyvinutých maket však (nejen v americké armádě) nebyla zavedena. Poslední bojové zkušenosti ale naznačují, že k tomu dříve či později dojde.

Podle způsobu přepravy jsou makety **stacionární, tažné a přenosné**. Podle konstrukce se rozlišují makety **skeletové, skládací nebo nafukovací**, nebo makety **dvojrozměrné a trojrozměrné**. Tyto makety jsou určeny zejména pro klamání fotografického a optického vizuálního průzkumu.

K dosažení věrohodnosti vzhledem k prostředkům radiolokačního průzkumu protivníka se makety doplňují koutovými odražeči. Makety důležité techniky PVO jsou vybaveny i světelným tepelným imitátorem.

Makety určené ke klamání radiolokátorů protivníka (radar decoys) nemusí být vizuálně shodné se skutečným objektem. Obvykle jsou totiž zaměřeny na průzkumné prostředky dalekého dosahu, kterými jsou často palubní letecké radiolokátory působící z vlastního území. Při použití těchto maket se však doporučuje postupovat velmi opatrně, protože by mohlo dojít k jejich odhalení poměrně rychle a klamání by nesplnilo svůj cíl.

K maketám lze řadit i klamné cíle, které imitují skutečný cíl. Mohou to být různé dipólové a koutové odražeče, odpalování světlic (záblesková zařízení), bezpilotní

prostředky. Hlavním smyslem těchto maket je zvýšit odolnost vlastních sil a prostředků.

Makety jsou vhodné zejména pro použití k ochraně před úderem letounů protivníka proti pozemním cílům. Pilot letounu má totiž zpravidla jen několik sekund na to, aby se rozhodl, zda uvolní své bomby nebo odpálí protizemní rakety. Dvojrozměrná maketa bitevního vrtulníku na zemi, například AH-64 APACHE, by pravděpodobně byla dosti realistická k tomu, aby na sebe upoutala letecký úder.

Ve válce v Perském zálivu (1991) používala irácká vojska mimo jiné velké množství nafukovacích maket bojové techniky (italské výroby). Jejich nasazením se podařilo částečně zmást zejména piloty spojeneckých vojsk, kteří pak udávali vyšší procento zničených cílů než byla skutečnost. Vzhledem k absolutní převaze koalice to však na výsledek operace nemělo vliv.

Zatím se v armádách NATO zavádějí spíše makety, jejichž účelem je zvýšit odolnost vlastních vojsk upoutáváním palby protivníka, než makety působící proti průzkumu protivníka.

Lze tedy shrnout, že ačkoliv hlavním účelem maket je přitahovat (nebo naopak odvádět) palbu protivníka, mohou být používány také jako klamná zařízení (deception device).

Součástí klamné činnosti v zahraničních armádách je **skrytí**. Zkušenosti zahraničních armád ukazují, že radiolokačním průzkumem dalekého dosahu jsou nejvíce zranitelné (postižitelné) kolony přesunujících se vozidel. Problém je v tom, že většina současných maskovacích prostředků není schopna dostatečně vyřešit skrytí za přesunu. Různé kryty či maskovací sítě jsou v těchto podmínkách nepraktické.

Jedním z mála prostředků, který umožňuje snížení přesnosti průzkumných údajů protivníka získaných radiolokačními prostředky dalekého dosahu, je použití maket. Zkušenosti z různých válek a konfliktů také ukazují, že proti dobře informovanému protivníkovi, který je vybaven nejmodernějšími zpravodajskými analyzačními systémy, je nutné **používat makety velmi opatrně. Použití maket je třeba realizovat pouze v kontextu dobře organizovaného, spíše střednědobého až dlouhodobého plánu klamání.**

Bylo dostatečně prokázáno, že zpravodajské orgány protivníka, které dlouhodobě sledují situaci vojsk, nemohou být oklamány vozidly a další bojovou technikou objevující se odnikud, vyzařující málo nebo dokonce žádnou elektromagnetickou energii, nemající zjevné tylové zabezpečení, ap.

Tyto předpoklady na stupni brigáda a níže jsou však méně důležité, než rychlost rozmístění maket a jejich vizuální přiblížení skutečnosti. Na tomto stupni velení je základním požadavkem na makety robustnost, levnost a efektivnost. Někteří odborníci dokonce tvrdí, že je rozumné, aby na tomto stupni velení každý tank nesl jednu nebo dvě makety, i když je pravděpodobné, že tyto makety budou v boji brzy opuštěny (stejně jako maskovací sítě).

◆ Klamná zařízení

Pojem klamné zařízení (deception device), obdobně jako maketa, se také vztahuje buď na kopii (repliku), nebo na simulátor. Na rozdíl od maket je prvořadým

úkolem klamného zařízení „vykládat historky“ ukazováním se jako cíl nebo objekt průzkumným prostředkům a činností protivníka.

Ačkoliv prvořadým úkolem klamného zařízení je upoutat zpravodajské aktivity protivníka, může být také používáno jako maketa pro přitahování palby protivníka. Příkladem klamného zařízení je třírozměrné 2,5 t nákladní auto používané jako součást kopie (repliky) postavení.

Klamné zařízení může být buď fyzickým nebo elektronickým klamným zařízením.

Termín **kopie** (replicate) se vztahuje na ty konkrétní klamné prostředky, které jsou fyzicky a mechanicky vizuálními „falšemi“ skutečných přístrojů a prostředků. Příkladem kopie je americká dvourozměrná kopie komerčního užitkového nákladního vozidla M1008 CUCV.

Simulátory jsou podle amerického vymezení ty konkrétní klamné prostředky, které představují jiný klamný příznak, obrys a profil, než viditelné skutečné přístroje a prostředky. Příkladem simulátorů je souprava rádiového klamání CDS (communications deception system) nebo zařízení hlukové simulace ASD (audio simulation device).

Americká souprava rádiového klamání AN/PRT-10 je určena k vytváření klamně radioelektronické situace na stupni jednotka a výše. Simuluje obousměrný provoz mezi dvěma nebo více jednotkami. K tomu souprava používá scénář posloupnosti vysílání, který je uložen v paměti počítače, nebo který je řízen obsluhou. Jednotky se pak jeví, že spolu vedou rádiový provoz, který odpovídá určité klamně taktické situaci. Počítač umožňuje vložit základní charakteristiky taktického scénáře a podle situace mohou být ještě vloženy zvláštní požadavky na klamný provoz. Souprava AN/PRT-10 pracuje v kmitočtovém pásmu KV, VKV a UKV. Byla úspěšně používána v operaci Pouštní bouře. Tato operace jasně prokázala hodnotu klamání a význam použití klamných prostředků v soudobém boji a operaci.

Bojovými multispektrálními maketami (multispectral close combat decoy) jsou dvojrozměrné makety sestavy těžkých bojových prostředků. Tyto makety jsou používány jako prostředky pro zvýšení odolnosti vlastní bojové techniky. Příklady jsou v americké armádě repliky tanků M1 A1, M60 a bojových vozidel M2, M113 a vozidel M901.

Pojem **vybavení týlových základů a důležitých objektů** zahrnuje ta fyzická či elektronická zařízení, která jsou potřebná ke kompletaci repliky rozmístění buď týlové základny nebo jiného důležitého objektu. Tento obecný pojem se vztahuje na celou klamnou výbavu přidělovanou orgánům bojového klamání (battlefield deception element).

Do skupiny elektronických klamných zařízení lze zařadit i prostředky REB, i když oblast REB se netýká pouze klamání. Patří sem zejména prostředky radioelektronického protipatření (electronic counter measures).

Je možné, že některé pojmy nejsou v našich názvoslovných normách zavedeny. Z článku vyplývá, že ve vyspělých armádách znamená klamání více než jen pouhé používání maket. Proto také **prostředky klamání** nejsou jen makety. Bude vhodné,

aby se i odborníci Armády České republiky hlouběji zajímali o problematiku prostředků klamání tak, jak je chápána v armádách NATO, včetně jejich použití.

Použitá literatura:

- **JUSTIN L. C. ELDRIDGE:** The Myth of army tactical deception. Military Review, 1990, č. 8, srpen, s. 67-76.
- **FM 100-15:** Corps operations. 1989, September, Headquarters Department of the Army, Washington, D. C.
- **Hammick, M.:** The invisible art of camouflage. International Defense Review, 8/1992, s. 749-754.
- **Němec, P.:** Klamná činnost - její vymezení. Vojenské rozhledy, č. 3/1993, s. 74-80.

Plukovník Ing. Bohumír Čermák

POUŽITÍ DĚLOSTŘELECTVA při podpoře vojsk územní obrany

V obranné operaci plní vojska územní obrany pomocnou, ale nezastupitelnou úlohu. Kromě jiných úkolů na teritoriu státu mají, spolu s polním vojskem a dalšími druhy vojsk, odrazit případného agresora a chránit území naší republiky před pronikajícím protivníkem.

Vzhledem k limitním počtům hlavních druhů výzbroje nebude převážný počet útvarů a jednotek vojsk územní obrany vyzbrojen dělostřelectvem. Výjimkou prozatím zůstává možnost vyzbrojit některé jednotky minomety ráže 82 mm.

Při absenci těžké výzbroje a jiné speciální techniky u vojsk územní obrany je zřejmé, že tyto svazky a útvary budou zasazovány obvykle k obraně těžko průchodných úseků terénu a na místa kde se předpokládá zasazení svazků a útvarů protivníka s menší bojovou hodnotou. Ve zvláštních případech však mohou plnit i jiné, významnější úkoly. V průběhu boje může také dojít k situaci, kdy na jejich postavení bude přenesen směr hlavního úderu protivníka. V případech, kdy nebude možné vystřídat vojska územní obrany mechanizovaným vojskem je potřebné podpořit jejich činnost palbou a pomocí jim tak v odrazení útoku protivníka nebo k splnění jiného důležitého úkolu.

Umožňuje-li to situace, může být kromě palebné podpory poskytované letectvem, použito k palebné podpoře vojsk územní obrany dělostřelectvo.